

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie: 21.07.2025 nr 2-6/25-6206-1

Meie: 15.09.2025 nr 36

Vastus infopäringule

Pangaliit tänab võimaluse eest avaldada arvamust seoses alaealise lapse nimel väärtpaberite omandamise ja võõrandamisega.

Esitame käesolevaga vastuse kõikide asjassepuutuvate liikmespankade nimel. See tähendab ühtlasi, et vastustes nr 1 ja 3 olevad andmed on koondatud ja väljendavad seega pankade koondstatistikat.

1. Kui palju investeerimiskontosid on avatud alaealistele (alla 18-aastastele) isikutele:

- aastal 2024

- aastal 2025 (seisuga 30. juuni või kõige värskem võimalik kuupäev)

Selguse huvides eeldame, et päringus on silmas peetud väärtpaberikontosid. Investeerimiskonto on tulumaksuseaduses kirjeldatud maksurežiim, mida käeolev päring meie hinnangul kuidagi ei peaks puudutama. Sellest tulenevalt toome välja väärtpaberikontod, mille omanik on alaealine.

Alaealiste nimel 2024.a. jooksul avatud väärtpaberikontod	4 751
Alaealiste nimel 2025.a. I poolaasta jooksul (30.06.2025 seisuga) avatud väärtpaberikontod	2 283

2. Kui palju neist kontodest on avatud lapsevanema või eestkostja poolt kohtu loal?

Küsimuse kontekstis peame oluliseks rõhutada, et kohtu luba omab seaduse mõttes tähendust väärtpaberitehingu tegemisel, st pärast seda, kui väärtpaberikonto on juba avatud. Selles etapis tekkivaid küsimusi on täpsemalt selgitatud järgnevates vastustes. Väärtpaberikonto avamine on tehniline toiming, mis seadusest tulenevalt ja pankade praktika kohaselt kohtu luba ei vaja. Väärtpaberikonto avamisel ei ole sellest tulenevalt mõistlik hakata kohtu loa aspekti või vastavat statistikat eraldiseisvalt analüüsima.

3. Kui palju on tehtud väärtpaberitehinguid alaealiste nimel ja/või nende varaga:

- aastal 2024

- aastal 2025 (seisuga 30. juuni või kõige värskem võimalik kuupäev)

Kuivõrd alaealiste nimel või nende varaga tehtud tehingute arvust ei ole meie hinnangul võimalik eraldiseisvalt olulisi järeldusi teha, toome mõlema perioodi kohta ära ka jaeklientidest eraisikute poolt tehtud väärtpaberitehingute arvu samade perioodide lõikes¹.

Alaealiste nimel tehtud väärtpaberitehingute arv 2024.a. jooksul	65 014
Jaeklientidest eraisikute poolt tehtud väärtpaberitehingute arv 2024.a. jooksul	1 499 098
Alaealiste nimel tehtud väärtpaberitehingute arv 2025.a. I poolaasta jooksul	42 664
Jaeklientidest eraisikute poolt tehtud väärtpaberitehingute arv 2025.a. I poolaasta jooksul	990 823

4. Kui palju neist tehingutest on tehtud kohtu loal?

Kohtu loa kontekstis tuleb esmalt eristada kahte nõ peamist olukorda, kus lapse nimel soovitakse teha väärtpaberitehinguid:

- a) Laps on väärtpaberid pärinud või muud lapse poolt päritud vara (raha, kinnisvara jne) soovitakse kasutada väärtpaberitehinguteks (edaspidi koos nn pärimisolukord)
- b) Lapsele soovitakse väärtpaberid osta muude vahendite arvel (nn tavaolukord)

Pankade praktika seaduse rakendamisel ei ole päris identne, ent mõlemas olukorras on turul siiski domineeriv seaduse rakendamise praktika.

Pärimisolukorras on pankades enamasti kehtestatud tõhusad kontrollmeetmed. Kui laps on õigustatud pärima väärtpabereid, on kohtu nõusolek vaja ka pärandvara jagamiseks, kui pärijaid on rohkem kui üks (st kui alaealine ei ole ainus pärija). Kui laps on pärinud raha, on kohtu nõusolek vajalik selle raha eest väärtpaberite ostmiseks, aga ka mistahes muudeks nn pärimisolukorras omandatud väärtpaberite tehinguteks (sh müük, pantimine, makseta või makse vastu väärtpaberiülekanne teise isiku väärtpaberikontole jne). Pangatöötaja kontrollib, kas lapsevanemale on soovitava tehingu jaoks antud kohtumäärusega nõusolek (kohtu poolt nõ piiramatu volituse andmine mistahes väärtpaberitehinguteks on pigem harv juhus).

Pärimisolukorras tehtud tehingute puhul ei ole võimalik välja tuua konkreetset tehingute arvu, sest teatud juhtudel on lapsevanemad saanud kohtust määruse, millisel juhul on lubatud kõik tehingud (ehk siis lapsevanem saab lapse konto juurde täisvolituse), peale mida täiendavate kontrollide teostamine iga tehingu puhul panga poolt ei ole enam vajalik ja lisaks ei ole pankades kohtumääruse alusel tehtud tehingud dokumenteeritud eritunnusega, mis võimaldaks nende üle automaatselt arvestust pidada.

Tavaolukorras lapsele nimel väärtpaberite ostmisel rakendavad enamused panku pigem leebemaid kontrole (või ei rakenda neid üldse), kus lapsevanemat informeeritakse lapsele väärtpaberikonto avamise käigus kaasnevatest kohustustest ja lubatud eranditest või palutakse nendega arvestamist kinnitada iga tehingu pangasüsteemi sisestamise käigus. Sellised kontrollmeetmed tuginevad aga

¹ Hoolimata saadud tähtaja pikendusest ei olnud ühel pangal neljast kahjuks võimalik oma sisendandmeid saata, kuna see nõudis olulises mahus käsitööd. Sellest hoolimata peaks kolme panga andmed andma turust piisava ülevaate.

eelkõige lapsevanematest klientide vastutusel ning nende heas usus käitumise eeldusel – pangad ei kontrolli enne ega pärast üle, kuidas lapsevanemad on seadust järginud (valdavalt puudutab see küsimust, milliste vahendite arvelt tehingud on tehtud).

5. Millised on Teie hinnangul peamised riskid, mis kaasnevad alaealise nimel ja/või tema varaga seondult investeerimiskonto avamise ja väärtpaberitega tehingute tegemisega?

Lapsele arveldus- ja väärtpaberikonto avamisega ühtegi spetsiifilist riski ei kaasne. Väärtpaberitehingute tegemisega kaasnevad teatud riskid, mis pankade kogemuses ei ole seni realiseerunud või mis ei ole kaasa toonud kliendikaebusi või kohtuvaidlusi, kus pank oleks kas pooleks või kaasatud kolmanda isikuna. Nagu mistahes investeerimisega, kaasnevad ka lapse nimel investeerimisega tavapärased investeerimiskitskused.

Pärimisolukorras võib juhtuda, et panga töötaja tõlgendab kohtumäärust valesti ja lubab teha tehingu, mida määrus tegelikult ei luba.

Tavaolukorras võib juhtuda see, et lapse arveldus- või väärtpaberikontole kannab raha või väärtpabereid isik, kelle vahendite arvelt laps ei peaks saama investeringuid teha (näiteks on raha kandnud vanavanem, tädi-onu, väärtpaberite puhul ka lapsevanem ise).

Mõlemas näites toodud juhul on tegemist pigem teoreetiliste riskidega, mitte aktuaalsete või sagedaste probleemidega.

6. Millised on Teie hinnangul peamised kasufaktorid kui kohtu nõusoleku küsimine ei oleks enam vajalik?

(1) Tavaolukorras oleks kohtu nõusoleku küsimise kaotamine otstarbekas.

Kehtiva seaduse (PKS § 188 lg 1¹) alusel ei tohi lapsele kohtu nõusolekuta raha ja väärtpabereid kinkida teised lähisugulased (vanavanemad, tädid-onud jne). Ka lapsevanem ise tohib investeerimise eesmärgil kinkida lapsele üksnes raha, ka väärtpaberite kinkimine eeldab juba kohtu nõusolekut.

Tavaloojika ütleb, et lapse raha ja väärtpaberite saldo on sünni hetkel null ning täisealiseks saades ei tohi see investeringute tegemise tulemusel olla väiksem kui null. Kuivõrd PKS § 188 lg 1¹ keelab üheselt tuletisväärtpaberite (VPTS § 2 lg 1 p 6) omandamise, on lapse investeerimisportfelli (raha ja väärtpaberid) puhul negatiivse väärtuse saavutamine sisuliselt võimatu. Seda arvesse võttes ei ole otstarbekas piirata lapsele raha või väärtpaberite kandmist ühegi isiku poolt, kes on teadlik lapse arveldus- ja väärtpaberikontode numbritest (mistahes raha või väärtpaberite kande eelduseks on, et lapsevanem või ka vanemas eas laps on ise oma kontonumbri kinkijale teatanud, ning võib eeldada, et võõrale ta seda ei teataks). Seega oleks mõistlik kaotada seadusest kohtu loa nõue, eriti olukorras, kus selle täitmist juba praegu tehingupõhiselt ei kontrollita.

(2) Pärimisolukorras peaks kohtu nõusoleku nõue pankade hinnangul aga jääma põhimõtteliselt selliseks, nagu seadus selle praegu sätestab ning mille täitmist pangad oma eelkirjeldatud kontrollidega ka tagavad.

Selle põhjuseks on asjaolu, et lapsele pärandatud vara kuulub lapsele ning ei ole head põhjust, miks kolmas isik (sh lapsevanem) peaks saama seda piiranguteta käsutada. Kui pärandina saadud vara kasutamine on vajalik lapse huvides (baassissetulek, elutingimuste parandamine, lapse nimel investeerimine jne), siis on ka praegu võimalik ja mõistlik, et lapsevanem küsib kohtu nõusolekul lapselevajalikeks või kasulikeks tehinguteks. Enamikel juhtudel ei ole lapsevanemal vaja lapse poolt päritud raha või väärtpaberitega pärast pärimist midagi ette võtta, nii et kohtult loa taotlemine ei ole seega ka hädavajalik toiming. Kehtivas seaduses toodud kohtu nõusoleku nõude kaotamisega võivad kaasneda laste nimel päritud vara väärkasutamisega seotud juhtumid, mille ilmnedes ei pruugi olla võimalik väärkasutusega kaasnevaid kahjusid lapsele hüvitada.

Pangaliidus toimunud arutelu käigus ilmnas, et osaliselt tulenevalt seaduse erinevast tõlgendusest erineb pankade praktika küsimuses, kas laps võiks väärtpabereid omandada pärimise käigus piiranguteta, teatud juhtudel piiranguteta või on ka pärimise käigus omandamiseks alati vajalik saada kohtust eelnev nõusolek. See on toonud kaasa olukorra, kus pärimismenetlus jääb teatud juhtudel lõpetamata ja väärtpaberid lapse nimele omandamata, kuna lapsevanem ei soovi kohtu poole nõusoleku saamiseks pöörduda. Seetõttu võiks regulatsiooni muuta selles osas selgemaks, nii et pärimismenetluse saaks lõpule viia, ent lapse varalised huvid jääksid samaväärselt kaitstuks. Eeskujuks saab võtta kogumispensionide seaduses sätestatud põhimõtted, mis reguleerivad pensionifondide osakute lapse nimele pärimist – sarnane loogika võiks kehtida ka väärtpaberite lapse nimele pärimise puhul.

(3) Kokkuvõtvalt teeb Pangaliit ministeeriumile ettepaneku PKS-i muutmiseks, lisades paragrahvi 188 ühe uue lõike ning muutes ühe olemasolevat (ühtlasi muutuks ka lõigete järjekord):

§ 188 lg 1¹:

Kohtu nõusolek ei ole vajalik, kui eestkostja omandab eestkostetava nimel väärtpaberituru seaduse § 2 lõike 1 punktides 1–5 ja 7 nimetatud väärtpabereid pärimise käigus ning eestkostetava nimel ei omandata väärtpabereid vähem kui eestkostetaval on pärimistunnistuse alusel õigus pärida. Kohtu nõusolek on vajalik päritud väärtpaberitega tehtavateks edasisteks väärtpaberitehinguteks.

§ 188 lg 1²:

Kohtu nõusolek ei ole vajalik, kui eestkostja omandab ja võõrandab eestkostetava nimel väärtpaberituru seaduse § 2 lõike 1 punktides 1–5 ja 7 nimetatud väärtpabereid vahendite arvel, mis on eestkostetavale tekkinud muul viisil kui pärimise teel, tingimusel et müügist saadu jääb eestkostetava omandisse. Esimeses lauses sätestatud kohaldatakse ka edasistele väärtpaberitehingutele müügist saadu arvel, mis on tehtud esimeses lauses nimetatud väärtpaberitega.

7. Kas Teie hinnangul on praegune kohtu nõusoleku nõue olnud praktikas takistuseks alaealistele investeerimiskonto avamisel või väärtpaberitehingute tegemisel? Palume tuua näiteid, kui võimalik.

Kohtu nõusolekut ei ole vaja lapse nimel arveldus- ja väärtpaberikonto avamiseks. Väärtpaberitehingute tegemisega kaasnevaid takistusi on kirjeldatud eelmistes punktides.

8. Kui palju aega ja ressursse kulub keskmiselt alaealise investeerimiskonto avamiseks ja väärtpaberitehingute tegemiseks juhul, kui see eeldab kohtu luba?

Lapse nimel arveldus- ja väärtpaberikonto avamisega pangas olulist ajakulu ei kaasne, oluline ajakulu kaasneb just kohtust loa saamiseks. Pangad ei ole detailselt kursis kohtumääruse saamiseks kuluva menetluse kestusega, kuna pank ei ole selles menetluses pooleks ning selle kohta statistikat seetõttu ei ole kogutud. Ilmselt on kõige parem statistika leitav kohtusüsteemist endast. Pankadel olevad piiratud andmed viitavad, et lapsevanemal läheb kohtust loa saamisega aega ca 2-6 kuud, eeldusel, et lapsevanem pöördub kohtu poole kohe pärast pangast info saamist, et soovitud tehinguks on panga hinnangul kohtu luba vajalik.

9. Kas Teie hinnangul on lapsevanemate huvi alaealiste investeerimise vastu viimastel aastatel suurenenud? Kas on näha kasvutrendi?

Jah, huvi on viimastel aastatel stabiilselt suurenenud ning edaspidi võib eeldada huvi suurenemist veelgi kiiremas tempos.

Arvestades laialdast huvi rahatarkuse, sh investeerimise vallas, on Pangaliit juba viis aastat korraldanud erinevaid rahatarkuse üritusi, sh aidanud läbi viia loenguid ja õppetunde põhikooli 8. - 9. klasside ja gümnaasiumiosa 10. – 12. klasside õpilastele. Finantshariduse üheks osaks on investeerimine ning on näha auditooriumi sügavat huvi investeerimise vastu. Noorte rahatarkuse edendamisel on Pangaliit kaasanud ka meedia. Oleme näinud, et see tegevus on viimastel aastatel vilja kandnud ja huvi investeerimise vastu ühiskonnas kasvab järjest enam.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Tegevjuht